

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн.

№ 79 (15903) 1997 чылдын август 2, суббота Ат салган тагы 18.45 Салар ортоо 1000 рубль.

Чазак Баштыңының оралакчызы Лариса МОНГУШ:

«ЧОНГА ДАЯНЫП АЛГАШ АЖЫЛДААР МЕН»

Чеже-даа чай чок болзумза, Тывада көдээ экономиканың байдалына тайылбырны айда гийден эвээш эвес «Шынг» кылып бээринге белен мен, солун дамчыштыр калы ажылдаарын дилемин. Чүге дээрге, Мөнгүн-Тайгаже, Куугуртуже ай санында чедип харылзажыры болдумас. Солун, телевидение болгаш радио дамчыштыр Чазактын, Көдээ ажал-агыл болгаш аш-чем яамызының чүну кылып турарын чонга ылавылалды-биле чедирери күзөңчиг. Чер-черде силерини штаттан дашкаар дүржүлгалыг бижикчилеринерини, көдээ рынокту бүт кырынга тургузарынга сонуургалдыгларның солунга санал-онаалдарын манан турар мен.

Агар секторунда, эвээш-биче-даа болза, ажал-агыл хире-шап-биле уламчылап турар. Чер ажалы, мал бажын өстүрери когуя шуут шыкынма. Детерлип ты-гарлырының арга-шынэ ба. Рыннок экономикаының клас-систерини тайылбырын езу-гаар алырга, калдыг-даа бүдүрүлгени ары орулгаан эң келиди. Ол чүү бисте амдызында шуудавайн ту-рар. Көдээ ажал-агыл про-дукцияны, чг эдин бол-базырадыры шуут мугал-турса.

Мал-маганын, куш-дагааны ажаап өстүрери чарылгалды, ону тууду кылып, ирме-сичыг алаарга, кижилерни хоу салдынып турар. Та-раа, малагы картофель, по-гаа өстүрери, ажап шыгжа-лаа база он-биле дөмей. Кэ-дээ ажал-агыл продукцияны болбазырадыр черлерин тускай шыгжааларың чогу-

карап кыза бээр деп билни турар Сис. Көдээ ажал-агыл продукцияны бүдүрерини, болбазырадырың, сайга-рының бүгү чөдөз чылды дөрт эдөөчү болуче хаара турар. Өг-бүлө, биче болгаш ортумак бүдүрүлгелер кызын безин ажал чок артпас. Кр-да, көже, чарба кылыры, эт, балык консерваларын белет-кээр үзүктөлүшкө белен таарышпас.

Көдээ ажал-агыл болгаш аш-чем яамызының чонга структуралыг үстүлдө дем-дө-лүтүн ажал-хороктерини шилдиги организастар. Тыва Республикаың Президентиңиз, Чазак Баштыңыңиз, соңунда бүдүрүлгө программасы-биле ол ажал-хороктер бир баг болуу ту-рар. Көдээ ажал-агыл бол-гаш аш-чем яамызының сайдыңың агробизнес тала-а биле бирги оралакчызы-га тускай артема инженер-механик В. И. Лавренкоу томулаан. Оон адым Көдээ ажал-агыл министрствэ-у-ну сайды боп ажалдаа турган болгай. Анык бо уадуручулун дөрт кижил-теви биле Тываның он үнү-терин чымыр, белеткери болгаш садары база көрдү-тен.

Көдээңиз социал байдалыа эки билер мен. Үп чил дүр-туулдаа холга ажал-мезгил-туулган өг-бүлелер чагы-туеде кат, мөөгү чымы, ону саарып өөреникчи ажал-м-дүңгө өөрелдиге керексизде-рин, кыдыраштарың, школа-га өөренип келер иди-хенти-сидип берип турар. Чыгган

аш-чем яамызының ажал-хороктериниң уг-шын чонга болдур ийи.

Хаваа эдин хууда кижилериниң хей бүдүрүп эгелэ-ни көстүп келди, сезен хуу чедип тур. Өг-бүлө бүдүр-гелериниң теринден олуру-рының бар барымдазы эл-дур. Көдээңиз коллективизм бүдүрүлгелери хей эдиптиң 48 хууун амдызында бүд-үрүп турар. Сут аймакың-даа болгаш бир аны. Чикю, Улуг-Хем кожуунда он до-амыңуруң 75 хуузу хууда-нык-салыңың өг-бүлелерге-нидир.

Тыва Арат Республикаың ү-зүңдү чылдарында дөг, өг-бүлө бүдүрүлгелери хей-биче икемжи турарының чижектери көүдүң. Оон-биле хообаныр продукцияны болбазырадырың, сай-гарының хей лизы айгы-рылгыры тургустура берен. Ону чагыс өг-бүлө үе шил-тирлеп шыдаас. Кварта, төрөл бөдүр, сут садарың ассыманың дөң чижектиң өг-бүлө-биле бир дем-бис-шиптирлеп болуу дег. Кай-даа таарылгаларда про-дукцияны ары, шымыры бол-гаш ажалың кол үнөлелет. Казаның саалдыңың суду-таралдыры, ажаа дүштүр өрткөти тургузары чүгүз-болгай. Эри продукцияның ажал-мала ыдыг-ла.

Алар бир инектиң үш-дүрү суду система кылыр-чаа тургустунуп олар кал-тырышшың ажалың ур-шала болдур-дур. Салып алыкчыларын, эре-ажымы камгаларың дугайың хоойлуктуңган турум-по-

Президентиниң ажил-албаны ХООЧУННАР-БИЛЕ УЖУРАШКАН

Тыва Республикаың Президенти Ш. Д. Ооржак эркен четтерг хууде бөдүр-хоочунары хууде алган. ТР-ниң Чазак Баштыңының социал политика талазы-биле оралакчызы А. И. Очур эа хууде алышкыч олуруш-кан болгаш «Тыва АССР-ниң күрүне эре-чагырааының база эргелди башкарыга органныңга албан-дужаал-дарын эдип турган кижилериниң күрүне шескалыңа-некеде төдөсүр дугайыңда» Тыва Республикаың Президентиңиз 1997 чылдың июль 14-те № 48 Чарлың боттандырыңга хамаарыш-тыр тодотгай тайылбыры кылган. Хоочунарың ам-дырал байдалың акжидип, оларын деткирине угла-ган Чарлыңы боттанды-ры-биле ТР-ниң Чазакың тускай доктаалын белеткей турарып ол дыңаткан.

Тыва Арат Республикаың Биче Хурал Президиумунуң Даргазы, а оон сөөлүнде Тыва обласкыкомунуң даргазына, оралакчызына, Тыва АССР-ниң Сайыттар Чөвүлүшүн Даргазының оралакчызына хей чылдары ажалдан, Тываның күрүне тургузуу-ну, културалыңың көгүздөө-ну улуг үзүн ийгериң – куш-ажалың коочуу А. А. А-чылаа укуржакчынынга ас-алган. Тыва Республикаың Президентиңиз Ш. Д. Ооржак Найрал ордени-биле чоон-та чаа шаңатканың-биле хо-обаштыр ажаа мизг байырың чедирип, бичи күрүне ала-биду-жалыңга чедиптирине-ри күзеп, хоочунар ду-га-ында чыгып сагып салыш-кыны дөң өөрүп четти-рени илергелээ.

Күрүне болгаш ажал-агыл адырларың харысалгалыг албан-дужааларың эдип, сөөлүг чылдары Тыва АССР-ниң Сайыттар Чөвүлүшүн херектер башкарычызы болуп ажалдан чорай күш-ажалың коочуу Ш. Д. Куулар укуржакчынынга база чүве чугаалаан. Тыва Республикаың Президентиңиз Ш. Д. Ооржактың Найрал ордени-биле шапшап, ууустар-лың пайызың бичагал-чыла, националтар яамызың харылзаларың акжидип, ге-сеп улуг аш-хавылаарың болур-чогууру-биле үнөлө-лөшкөн.

Алгач ОКСУР чуга-лашкан.

БҮДҮРҮЛГЕГЕ ЧОРААН

Тыва Республикаың Президенти Ш. Д. Ооржак 60 чылдың июль 29-та Кызылдың алгы заво-дунга барып чоран.

Бүдүрүлгө чериниң, ТР-ниң Экономика яамызының, хоочурааны дугайында херектер талазы-биле адыс-көөр агентилериниң уду-рукчулары-биле тодотгай чугаа болган. Тыва Респу-бликаың Чазак Баштыңының бирги оралакчызы В. М. Оюн, ТР-ниң Чазак Баштыңының оралакчызы В. Ш. Оюн олар укуржакчыны-га киришкен.

Заводта тургустунуп кел-ген саң-хөө байдалың, оон ажал, бөр өр-периз-ниң дугайында чугаа бол-ган. Хоочурааны дугайы-нда херектер талазы-биле де-мексээр агентилериниң ди-ректер В. Ховалат алыз за-во-дунда байдалың дугайы-нда чугаалаан. Бүдүрүлгө чериниң ажал-чоруудула-кап тургустунуп, техни-ка-тыг килс аймаң чылда 800

КОМБИНАТ КАТАП АЖЫЛДААР

Дүүн Тыва Республикаың Чазакың элчегил-хуралы болуп эркен.

Ажаа «Тыва даг-дугу» комбинаты бүдүрүлгө ажалың турум кылдыр чо-гумчулур чорудар, тудукчу-ларга аш-шалың өрөзүнчү кезик-чамдыың төлөп бөө, республиканың чуртта-ла-комунуң ажал-агыл ады-калың тургузар, республи-калың дайшаң өөрелдиге черлеринде өөренип турар студентилерге, сургуулар-да аш-а-тогерик-биле дуза-лаар дугайында болгаш ес-ке-даа айтырларың чугаа-лашкан.

Ол ышкаш «Кадары» деп

ТОМУЙЛААШКЫННАР

Бо неделяның эвезинде, иондөлүккө, Көдээ ажал-агыл болгаш аш-чем яамы-зың сайлыгың бирги айы оралакчызы болгаш үш ор-далыңың томулайтыңгы. Экономика болгаш сан-хөө айтырларың талазы-биле сайыттың бирги оралак-чызы У. А. Силар, агробиз-нес айтырларыңың талазы-биле бирги оралакчызы В. И. Лавренко, көдээ ажал-агыл продукцияны болбазырадыр айтырлар талазы-биле ор-далыңың А. М. Чамбал-оон мал ажалының продукцияны бүдүрер талазы-биле оралак-чызы Ч. Херек, чер ажал-ының продукцияны бүдүрер талазы-биле оралакчызы С. К. Ондар болган.

Республиканың чоңунуң амдыралыңың депсеп мал болгаш чер ажалың бол-базырадылазыңда, сайга-

Виктор КАРА-САЛ. ТР-ниң Президентиниң пардалга секретары.

Көрүлделер, конкурстар

«ДАҢГЫНА – 97»

БАЙЫРЛАЛ ХҮННЕРИНДЕ

Бо чылгы «Даңгына-97» мөөрейниң органиастыг коми-тетиниң болгаш жюрииниң даргазы, «Саян» ансамб-лиң удуртучуу Вячеслав Донгак бистин редакцияга кээп, ол мөөрейниң негеделериниң болгаш эртер хуу-а-ларының дугайың чугаалап берен.

— Республика черелди чараш кыстар мөөрейи бо-лур «Даңгына-97» конкур-са белеткек ажалдары кол-дуунда доостур чедип турар. Баштайгы шилдиге ажалда-ры август 3-те төнер ужу-лур. Оон соонда ко-курстун бирги элөөчү август 10-да Улугчу чогаалында төнүгө эгелээр. «Чараш чүл деле-гизин камгалаар» деп ча-гыналган ыдыктыг сестер ук конкурстун кыйганы бо-лур. Ынаага 60 чылгы «Даңгына-97» конкурстун деткичини, кол эртерикчи-ны болса, «Афганчылар фон-дуз» болур.

Конкурстун негеделери чүл дөргө, мал дөргө-ни шилдиге үе-чааыңда ку-зелдиге кижилерин (Тыва-да чараш кыстар төнөп өвөс) хууде ап тускай чу-галың эртерип, сүмелери берип турар бис. Ол дөргө, де 6 автобус маршрутунун «Суурга» доктаамыңда ирак эвөсте «Строитель» клубта. Шилдиге комиссиязы эртен-гиниң 10 шактан 17 шакка чедир хууде алыр. Баштай-гы турга 30 ажал кижини шилип, кияриштерин план-наттыңан. Оон соонда түп-нел көргүзүг август 17-де болур. Бо хуу-санын шилип алганың-даа таарыла эвес. Респу-блика хүнүңүң Наамың ба-йырларын кижикчи-лери бо солун, чараш кон-курсту сонуургап көөрү-би.

Ужуражылга

БАЗА КАТАП КЕЛИР МЕН

Тыва дылды сонуургап, өөренип алыскап чоруур үжөн чеди харылз америкак журналист болгаш аспирант — эр-ноураф Брайен Донахон дугайыңда чугаалап оон-биле ужуражырың мурнуңда-ла дыңааш, бо кижиге чүге ты-ла дылды өөреникчи берен чор деп, айтыры мени коң-чуг сонуургалган.

Брайен Донахон-биле «Кым сен, Сибудей маадыр» деп шилинип ажалыңыңа тава жи берген оон тур-кады куртап турары Л. Ш. Кууларларның бажыныга барып чедип, ужуражып чу-гаалаштым.

— Тываны канчап сонуур-гай берген силер база тыва дылды өөренип алырыңа бергелер турган бе?

— Мен черде Чөөн чук улуунуң төгүзүң болгаш амдыралың сонуургаар чорам мен. Индиана Штат-тын университетинге англи дыл башкылап, Иерусалим төвүңге ийи чыл, а оон соон-дунда Турцияга база-ла англи дыл башкылап, 4 чыл ажыг чурттап мен. Ынчангаш түрк дылды эки өөренип ал-ганым ол. Чогу-на мыңан Москва чурттуг профессор Злотан 1995 чылда бистин университетке Топ Азия чоң-университетке кулдер туура-зының, чүдүлгелериниң дугайында лекция номчуп тургаш, тыва дыл база түрк дылдарга хамааржыр дөргө-те тыва дылды өөренип алыр күсел төртүтүгүн чүве. Оон соонда ийи чыл дургууңда америк библиотекаларда Тыва дугайында паралаң чүдүлгелерин, ылаңгыа «Тыва-

— Тывага чедип келгениң дөң хомудаастыг силер бе?

— Ажымы-биле чугаалаар-га, мөңө коңуг солун-дур. Душканың улуумуң ха-маарлазгы эки, ажырас. Херек дөң материалдар-биле гуманитарлыг өртөмөр институту дуза калдып турар. Ол дөң канчаар-даа аажок өөрүп четтирп тур мен. Оон ынай мээң өнүктүрүм Р. Н. Конгарга, И. В. Масленица-нага, Л. Ш. Куулар болгаш оон оолдары Александр биле Демирге өөрүп четтир-дим. Кууларларын өг-бүлө-сиз мөңө айгы өрөздөн хос-тап берген. Амдының чөм-чөм чиген, харындаа се-мирий берим. Тыва дылга биче өөренип турар. Бо-лун тыва болгаш орус дилдары эки өөренип алыр деп кү-зөлдү мен. Чоңуну амды-ралы-биле таныжып, чугаа-лажыры мөңө хөлчөк чу-гу-ла. Хуңуңуң 2 шактан 4 шакка чедир № 1 школаның башкызы Марина Тулуш-би-ле база өөренип турар мен. Оон аңгыла, бо-лун тыва номнарны номчуп, словар-дан чаа сестерин бижип ап, кызыл-ла тур мен. Бичин урулгар-биле чугаалашкам

арай билбейн баар-дыр мен. Кымып тывааларыңа, кат-тыжыр. Оларга солун бол-байн аан.

— Тывада силерниң сет-килдерге таарышпаан чүдө-лөй хей бе?

— Чалгыс таарышпаан чүдүлүм — орус дылдың кол-дал турары. Тыва радио, телевидение, колдуу орус дил кырыла. Тыва дамчы-лыгалар эвээш дээрин ол-дур ийи. Радиога тыва дам-чылыга дыңнаар дөң эр-тен 6 шакта турар-дыр мен. Оон ынай мени кайгаткан чүве — хоорайның кууду-ларында ол-бө чарыңың теңиндөө ээрик кижилер-ниң хөйү.

— Тываның кайы кожуу-нарыңа чеккен силер?

— Оуур, Бай-Тайга, Эриң. Тожу кожуунара «Убса-Нур»-V симпозиумуңа ки-риштим. Оон ынай пар-ка-ла, хоорайны кууду-чу-ларыңа, Енисей хамин-арыңга агаарлап кылаш-ка-сар-дыр мен.

Август 16-да Америкаже чоруур мен. Ол чорууда ты-ла дылга бижиктиң хей-ле номнарны алган, чер-чуртума башкалар болгаш эртем ажылы мени манан үем кызап турса-да, тыва дылды өөренирин бичи-даа соксак кылбайн, келер чы-лын Тываже база катан көр-лөшкөн.

Москваның күрүне университетиниң журналисти-ка факультетиниң үшкү курсуузу Алимал МОП ГИШ чугаалашкан.

ИДЕПКЕЙ ЖЭЭН

Соолгу үеде ууда-дараа болуп эрткилээң чаашкынар синегиңериң озуңуңе чаагай салдарлыг болган.

Сугат чок даярларын безин синегиңериң август 15-да, ажал-агыллар тур-а-да, ажал-агыллар синег бе-нуң аргалары бар анарған.

«Улуг-Хая» совхоза Көк-Чырааның делгемнеринде 120 гектар шөлдүн синегиңи кескен. Оон 74 тонна синегиңи ажаап алган. «Арыг-Ба-жы» совхоза 80 гектар шө-лөн 80 тонна синегиңи сараат-таан. «Куш-ажылдың хос-туу» каттыжыккын 163 гектар чериниң синегиңи

Республика хүнүн, „Наадым-97“-ни эки уткууру дээр-ге-ле — мал чемнериниң курлавырларын белеткээри, мал-дың бүгү чүзүнүн семиртири-дир.

үндүрүлгези

Ондар ОХЕМЧИК
1997 чыл, июль.

Ондар ДАРЫМА дыцнап бижээн.

АВЫРАЛ.

[illegible]

АЛДАР-АТ СҮРБЕЙН...

Доржу Сентимович Куулар. Во атты адаттар, ону тааным, динчаан кичи бурзу, тыва интеллигенция улуг чоргаарал, хүндүткел, ынакшыл-биле ол бичекке маа-боттуу, шала дунуксу-маар унүгү-даа бол, кончуг угааным, улуг эртемни, өздүгү «дирг энциклопедия» дикрибис кижилерин билир, келүү, баштап башкы сактып кээр, каракка чурттуулар.

Профессор Доржу Сентимович Куулар 1932 чылдың август 1-де Чоюн-Хемчик кожуунун Хондиргей суму-музунга төрүтүнгөн. Оон чаш, чалыс уелери Хондиргей, Чалаана, Өвүрүнчү, Бора-Шай кычаар өрткен. Хой уругу-дарыгылгач өг-бүлениң 4 дугаар огу Доржу бичин-анден тура дуңмаларын өстүржүп, мал-маган каларып өзүп келген. Оон алаан Куулар Сентимович Давидович кончуг ачы, тоолуу кичи чоран. Алаанчык магнито-фонга бижидип каан тоол-дарын Доржу Сентимович бо-ла кичээлдеринге ачыл-лап студенттерге, башкы-ларга дуңмалар. Алаанчык тоолдарын, караан шийикеш тоолдарык болуу дараагынан, кичи берилээр, Төрөн ала-анчык каан салган чүгү-бөдү тоолуу болурундаан а-гыда, тыва улустун хой та-лаанга аас чогаалын чык-чым, шийикеш болуу бер-гени таварыкта эвес, Сентимович улуг-шымарак, ууун кичи чоран. Башкы-нык улуг уугузы Сувак Се-ренмаа Сентимович Ак-Ту-руг суурга чурттап, ачыл-лап келген, ол кады төрөөн башкы, зоотехник, инженер дуңмаларын дээр эртемге чедирип, шуптузун өөредип дээр, бөдү өртем чедип, өөренип албан. Доржу Сентимович иези бичи тур-да-ла, чок иларган болган угаан Серенмаа Сентимович-ны «аван» орунга ала бол-

ган ачылыг угаам» деп чор-гаарал-биле адаар. Д. С. Куулар амга чедир чок төрөдериңиң кол дай-ныр кужу, оргоаы болуп, шуптузуна арга-сүмезин өргүп, буяныг холун сууну чоруур.

Кызылдың 2 дугаар шко-лазын дооскаанын дооска, Д. С. Куулар 1955 чылда Абакаанын башкы институ-дунуң тоогү салбырыне өөренип киреш, ону чедип-киниң дооскан. Тывааның өртем-шиңчиле институ-дунда 16 чыл хире ажилдаан соонда, ол Кызылда курун-еин башкы институтунга башкылай берген. Бо өө-р-д-е-ринге барык 27 чыл иштинде бараан болуп, тыва дил, литература кафедрасын эртелекчилеп, эртем тала-зынче проктор болуп, кафе-драның доцентин, амыг че-де профессор болуп ажил-лап келген. Эртем-шиңчиле институтунга (1955-1971, 1978-1982 ч.) Д. С. Куулар литература болган фольклор секторун эртелекчилеп эл-зон ажилдаан. Тыва улустун аас чогаалына, тыва ли-тературага хамаарышкан эр-тем ажилдарын ол ТДЛТЭШ-ге ажилдап тура бижээн.

Доржу Сентимович август 1-де 65 харлаан. Оон чурттап өрткөн бо 60 ажил-дарын чымыштып берге ажилдап, эртемге беринген улуг эртемдениң, хой-хой өөредилге номарынын авторун, анык-оскенниң дадныкчынын бүгү ты-ва чоңуу башкынык аас-кежикти ада, кырган-ача-нык, оожум, тогтуу бұдүш-түгү, хүдүмзүрүп чоруур омак, сергек кижиниң эр-тем ууун оруу-дур. Барык бүгү назынында ол тыва чоңуу национал чоргаар-ла болуп байлап аас чога-алын шуптузугу-биле чым, шийикчилешкан, ону су-руударга бектик дедиле

өөрдүп турар. Оон ачыда, тыва литератураның төөгү-зүн, амыг уеде бижитиниң турар чогаалдары база ши-чилеп, башкылап келген. «Чоюн чүк литературасы», «Тыва шүлүк тургузу», «Тыва фольклорунуң теория-зы» дээр чикетиг нарын тускай курстары болу ажилдап кылган, оларын программаларын тургускан.

Профессор Д. С. Куулар—100 ажил эртем ажилдары-нын, чүүлдерин, өөредилге номарынын, программалары-нын, методиктиң сүмезиниң автору. ССРЭ үезинде база бодаа уеде кандидат болган доктор диссертациялары ка-галан ажилдарга үнелер-ин берип, чүгү тыва эвес, хой националдыг эртем-деннерин өздүлгезин дет-кичени Д. С. Куулар берип чоруур.

Доржу Сентимовичниң тып, шийикчиле бижип кел-ген ажилдарында эң бектик үнелели алган ажилдары снаныр берге. «Ачыты Ке-зер-Мерген», «Кыс-Халык» (Ч. Ч. Куулар-биле), «Тыва улустун тоолдары» (IV-VII үндүрүлгелери), «Тыва поэ-зия», 10-11 класстарга тыва литература номары, «Тыва улустун аас чогаалы» (бө-лүк авторлар-биле), «Тыва литератураның төөгүзүнүң очерктери», «Тогуу болган амыг уе» дээр оон-даа эске ажилдары фольклористка-ла кескү черин ээлеп турар.

Доржу Сентимовичниң ты-ва чогаалчылар дугайында бижээн чүүлдери «Кыска литература энциклопедия-зында», «Украин совет эн-циклопедияда», «Шевченко энциклопедиясында» үнү-лөөн. Профессор Д. С. Куу-лар кончуг солун, делгем би-лиг бээр кичээлдер эртти-ринден ачыда, сургуулар-ны шыраак билигит баш-кылар, тыва дил, литерату-ра, тюркология талазы-биле

шиңгечилер кылдыр белет-кеп турар. Чылдың-на оон удуртулааы-биле хой са-нык курс болган диплом ажилдарын сургуулар кам-галап, «эң эки» деп демде-кти чаалап ап турарлар.

Д. С. Куулар чүгүле уни-верситеттин республиканың иштинге эвес, Россия бол-ган делгем чегелгит эртем конференцияларына кир-жи, ханы уткалыг илетке-лери кылдып турар. Доржу Сентимовичниң хой чылдар иштинде үр-түдүлгит ажил-ижи дээр аан К. Д. Ушницкий аттыг медалды (1992 ч.), ТР-ниң эртемниң алдарлыг ажил-дарчыс хүндүлүг атты ты-выскаан.

Хой талаалыг соңуургал-дыг эртемден, башкы шы-лаачы, ачы, ыраажы (аны-лаанда ону «Ырлар-Доржу» деп чоран), Доржу Сентимовичниң кады ажилдап чо-руур аштери, Тывааның хү-руне университетиниң, оон иштинде, тыва дил, литерату-ра, кафедрасының башкы-лары алаа төрүтүнгөн хү-нү-биле иези байырын чеди-рип тур. Профессор Д. С. Кууларга ам-даа чаа-чаа улуг чедипкинерин, бы-жык кадыкшылды, ам-даа анык-чалым хевээр чоруу-рун, аас-кежик, өөрүпкүнү күзеп тур бис.

Клара КУУЛАР.
ТКУ-нун тыва дил, литерату-ра кафедрасының эр-телекчи.

ЧАРААЛДАР • ЧАРЛААЛДАР

«ШЫНГА» ЧАРЛАЛ, РЕКЛАМА ЧАРЛАДЫРЫН КЫМ КҮЗЕН ТУРАРЫЛ?

Бо хүннерде Тыва Республиканың иштинде «Шын» солун, эске солуннар-биле деднээр, эң хой чаргыдылгалыг. Орус дылда үнүп турар чам-дык солуннарга бодаар, үүрмектеп садар өр-төө чик, хемчээли улуг «Шынны» Тывааның бү-гү булунарында номчуп турар, номчукчулар ортузунда оон ат алдары улуг. Ычангап «Шын» солунуң арынарынга ЧАРЛАЛ, РЕКЛАМА-ЛАРЫН доктаамал парладыры кымга-даа аажыктыг. Оон ачыда, эске солуннар неделяда колдуунда чангыс катап үнүп турар болза, «Шын» неделяда үш удаа номчукчуларга чедип турар болтай. Ычангап кээрде, чарлал, реклама берикчизи «Шынны» дамчыштыр хейнү ойнап ап болуу сыйкажал.

Моон соңгаар солунуң кайы-даа арынарын-

СОЛУНУН РЕДКОЛЛЕГИЯЗЫ.

га байыр чедирипкинерин, албан-организация-ларның болташ хууда кижилерин мурнундан кажыдал илередишкенин, реклама, чар-ларларның яны-бүрү хевирлерин көңгүс ЧИИК-ӨРТЕКТЕР-БИЛЕ күзөлдүшкени-биле парлар бис. Чамдык таварыгдалаа рекламаларын орус дыл кырынга үндүрерин база бодап, турар бис.

Албан-организацияларның, акционер нийти-лелдерин, хой-ниити организацияларының, кат-тыжышкынарның, хуу бүдүрүлгелерин, ара-ат ажил-агыларын удуртукчуларын, бизнесмен-нерин, сайгарлыкчыларын «Шын» солун-биле кады ажилдарыне чаладыс.

Төрүтүнгөн ХУНУНЕР-БИЛЕ!

Вистин эргим хүндүлүг ачавыс Мерген Эрес-оолович МАЙЫНДЫ август 1-де 32 харлаан.

А боду сантехник мергежилдиг.

Ачавыска, акымыска чырыс чер кырынга төрүтүнгөн хуун-биле холбаштыр иези байыр чедирбашкан, кан дег быжык кадыкшылды база күш-ажылык чедипкинерин, өг-бүлөзүңге аас-кежикти күзөлдүс.

Уруу Айна, думалары, Аян авашкылар.

АгроУлетпур БанкЪ «СБС-АГРО» ДЕП БАНКЪ БӨЛҮҮ САЛЫШКЫНАРНЫ КЫЛЫРЫН САНАЛДАП ТУР

АЖААЛГА САЛЫШКЫНЫ

ПЕНСИЯ САЛЫШКЫНЫ

— акша-хоренгилерни 31 хонукта салып шыгжа-дыры, оларны даразында ай бүрүзүнде бир чыл дургунда хуусаазын уздыр;
— салышкыны немээр;

— санаттыг хуузу ай санында төлээр арга бээр азы салыкчының күзели-биле ол хууну өс-түрер;

— долу ай дургунда кадалаттыганы дээр санаттыг хуузу-биле кады салышкыны хуусаа бетинде ээзинге эгидип болур;
— салышкын түнүнде кызыгаар чок.

КАПИТАЛЪ

— бедиткен орулга;
— демдеглээр хуу ставказы;
— хуузу ай санында азы кадалаткан хуусааның төнчүзүнде бедиткен ставка-биле төлээр;
— салышкыны хуусаа бетинде дедир ап болур;
— салышкыны акшаны 3 айдан 1 чыл чедир хуу-саада хүлээп алыр;
— адалкы түнү: 25 млн. рубль азы АКШ-тын 5.000 доллары.

— долдур салышкын;
— кадалаар нийти хуусаазы 3 чыл. 3 ай болгаш-ла бир катап хуузу санавышкан, немей салыр.
— бедиткен хуу ставказы.

ДҮРГЕН ХУУСААЛЫГ САЛЫШКЫН

— рубль азы АКШ-тын доллары акша-хоренгини 1 айдан 1 чыл чедир хуусаада шыгжадыр арга бар;
— демдеглээр хуу ставказы;
— хуузу ай санында азы шыгжаткан хуусааның төнчүзүнде бедиткен ставка-биле төлээр;
— хуусаа бетинде эгидип болур;
— салышкын түнү кызыгаар чок.

БИЧИ УРУГЛАРГА ТУСКАЯ СОЛУГАЛЫГ САЛЫШКЫН

— бедиткен хуу ставказы;
— немээр салышкын;
— салышкыны бичи уругнуң адынга шыгжа-дыр, ол назы чедерге төлээр;
— салышкын хуусаада оон ээзи салыкчы кылдыр санаттыр;
— кадалаар нийти хуусаазы 5 чыл. 3 ай болгаш-ла хуузу санавышкан, немей салышкын кы-лыр.

СИЛЕРГЕ ҮНЕЛИГ БУГУ-ЛЕ ЧҮҮЛДЕРНИ КАДАГАЛААР БИС!

Бистин адресивис: Кызыл хоорай, Шетякин-Кравченко кудумчузу, 37-А «Саян» универма-гын дивисеэриниң иштинде. Телефоннары: 2-54-33, 2-51-02, 3-44-95.

Банк бөлүгүн салбырлары Туран, Чалаана хоорайларда, Суг-Аксы, Хандагайты, Тээли, Эрзин, Сарыг-Сеп, Бай-Хаак, Самагалдай, Тоора-Хем, Мургу-Аксы, Кызыл-Мажалык суурларда ажилдап турар.

АУКЦИОН! АУКЦИОН! АУКЦИОН!

Даразында акционер нийтелдерин ак-цияларын рубльге садар талазы-биле аук-ционну Тыва Республиканың Курун эт-хоренгизин башкаар күркөмитиди 1997 чыл-дын август 26-да эрттирер:

Аукцион нийтелдерин аттары	Чыңгыз хонур	Устага калган акциялар (мун руб.)	Эт өртөө: мун руб.	Садар акциялар са.
1. «Кызыл септеге тудуг»	11	116431	200	3376
2. «Тыва сугатоматика»	11	66968	200	1942
3. «Ак-Доврак» АТБ	11	12317	20	2540
4. Тыва ужал чүгүл бугуру-ге чери				
5. «Кызыл септеге-тудуг»	1	30085	100	3947

АВТОДУГУЙЛАР БОЛГАШ ТЕХНИКА

Чик болгаш чүк автомобильдериниң ДУГУЙЛАРЫН база көдээ ажил-агы ТЕХ-НИКАЗЫН Минусинск хоорайда складтан садып турар.

240х508Р, өртөө 570,0 мун рубль, ГАЗ-53, 3307, ПАЭ, 260х508Р — 570,0 мун рубль, КамАЗ, ЗИЛ, 280х508Р — 1100,0 мун рубль, ЛАЗ, КамАЗ, 320х508Р — 1100,0 мун рубль, МАЗ, троллейбус, 320х508Р — 1250,0 мун рубль, МАЗ, троллейбус, 1200—18 — 1100,0 мун рубль, ЗИЛ-131, 1220—40—533 — 1985,0 мун рубль, ГАЗ-66, 1200—50—508 — 2050,0 мун рубль, КамАЗ-4310, 15,5Р38 — 1800,0 мун рубль, МТЗ (мурнулар), 7,50—20 — 450,0 мун рубль, МТЗ (мурнулар), 15,5Р38 — 1800,0 мун рубль, МТЗ (мурнулар), 9,00—16 — 610,0 мун рубль, ГПТС-4.

Чик автомобиль дугуйлары: 615х13, 645—13, 175/70Р13, 165/80Р13, 185/82Р15, 185/82Р14, 195/65Р15, 205/70Р14, 84х105, 225/85Р15—УАЗ, өртөөр 130,0 мун-дан 595,0 мун рубль чедир.

Дашкы бүдүрүлгелер дугуйлары: Бриджстоун—Япо-

бүдүрүлгө	11	4769	20	954
6. АТБ-12	11	822	20	151
7. Амдырал хандырыла				
8. «Олач»	11	19916	20	5776
9. «Тыва агроулетпур тудуг»	1	3111	20	685
АТБ-и	11	3284	10	1290
10. «Тыва суг-мелиорация»				
АТБ-и	11	2673	10	1010

«Бин-Хем», «Сарыг-Сеп», «Дүрген» деп көжүп чоруур механиккастаттыг колонналарын, «Барыш-Хемчик» деп кожунар аразыны көжүп чоруур колонназын, «Өвүр», «Эгее» КМК-ларын акцияларын база садар. Хуужууда дугуйында Хоойлууд 9 чүүлүгү дүш, түр юридиктиг эртелегилерин болган тус-тус кижилерин кириштирип болур; чогуур үезинде чагыларын кир-генде, база акцияларын өгө өртөөнүң 10 хуу долазын салганда, аукционга киржир.

ЧАГЫЛАРЫН 1997 ЧЫЛДЫН АВГУСТ 25-КЕ чедир хүлээп алыр.

Адреси: Кызыл хоорай, Чүлдүм кудумчузу, 18, Чазак бажыны, кабинет 424, телефону 3-78-24.

ния, Кумхо—Корей, Маталор—Словения, Гульвер—Англия, хемчөөлөрү: 165/70Р13, 175/70Р13, 185/70Р14, 205/70Р14 болган оон-даа эске.

Аккумулятор: 6 ст 55 ампа, өртөө 210,0 мун рубль. Даразында автомобильдерге «Ярыс» кезектер: ЗИЛ-130, ЗИЛ-43360, ГАЗ-3307, 3306, 4301. Моторлар: ГАЗ-3306, ГАЗ-4301, өртөө 12,0 мун руб. Быжыглар кезектер, порш-ня болуу, дүлүктүр, өскөтөр, генераторлар, компрессор-лар болган оон-даа эске.

МАЗ-5551 автомобильниң (2 санын) садып турар, самосвал деп боу дүжүрер, супер МАЗ.

Чик болган чүк автомобильдериниң кезектерин солуп болур. Ол чүүлдер Европа чурттарының болган Япониянык бугурун.

Самосвал тургууларын ГАЗ-53, ГАЗ-3307, ГАЗ-4301, 3309 автомашиналарга тургузул берип турар. Ол чүүлдерин 100 хуу солуп, өдө тургузарын ажил ээлээниң дүгу-сунда боттандырар.

Дугуйлары шың, шынарын база экижидип турар. Ол чүүлдерин кылдырың шынарын айткан сертификат бар. Далган, тарап, продукт аймаан дажыглар кылдыр авто-машиналарны эде дериң.

АДРЕЗИ: Минусинск хоорай, АО «АТАП», хоорай кылдында, Минусинск—Кызыл автооруктук чанын-да, «Теп скан» деп демдек бар. Телефону 2-10-21 (39132).

База бир халат

ШЕРГИЛЕР—МАҢЫСТАР

Өрткен айда Чоюн-Хемчик кожуунун Чыргакы, Чыраа-Бажы, Шем, Хондиргей, Ча-даана сумуларының дивис-еэринде көдээ ажил-агы бүдүрүлгелерин болган хуу чоңуу тарып алган тараа-ларын, картошка, ногаала-рын бо черлерде тыгылган ка-ра-шаар майгыс шергилер, кара куртар шупту артыр-байы, кезикч чип турган.

Оларга улур дүрген деми-секки, хоранааас чүе бол-за, келер күзүн ажаан алыр дүжүт дугуйында чугаа тур-бас анаар.

Бо майгыс шергилер, курт-тар кожуунун дивисеэрин-де 17 мун га тараанын, кар-топканын, ногааларың бол-ган сикен-барының хону-шолерин, алаак-оймакта-рың, хем унарын шыа ал-ган. Оларның үлгүн шолде-ринде кичи алыр чүү-даа артаан. Тараа, сикен чоқта, амдырал кадык болурун кым-даа билер.

Бойдугуң бо халавы-биле демисеэди кожуунун улу-туртуу, көдээ ажил-агы эртелеп, көдээ-сохостар-нык улурунчулар, хой са-нык специалистер тус-тус ажил-агыларга чуртукан.

Көдээ ажил-агы эртелеп-ниң начальниги С. К. Он-дарың тайлыгы-биле алгыга, бо майгыстар-биле мурунда чылдарка май 15-тен эгелен демисеэни, хо-ранан, ууттаашкыны чор-туккан. Бо чылын июнь 15-тен эгелээр, озадалан. Ак-ша-тогерик чогуудан тыпты-нып ач чадан тургуушта, уе-уадымын, Шергилер, курт-тар май, июнь аяларда өзүп, чер бүтүскен шыа алы берген ол.

Хоранаашкын ажилын чылдың-на апрель төнчүзү-н — май эгезинде докта-мал чорудуп турбас чүе болза, келер чылдарда шер-гилер оон-даа көвүдөп, 1,5-2 катап эгер болган чер хөр-зүңгө кадык-даа үнүш өстүрбес анаар. Унун-дүжү-ткө ылыг байкады болуу-рас дээр болза, сохостар, сохостар, ара-тарачын ажил-агылар, хуу-даа кижилер чер кырынга бөдүн хоранаашкынар чорудар эт-хоренгилерин, хоранар-ны баш бурунгаар садып, тыптыны алаа чогуур.

Чер кырынга бөдүн хо-ранашкынар чорудар чаш-тырышчылар кожуунда чү-дө пий ажил-агыда бар бо-луп турары дүвүрчүл-дир. Келер уеде ажил-агы бү-рү-ү тракторга кожар чаш-тырышчылар оон-даа 1-и-ни салып алары күзөткөн.

Унун-дүжүткө таварышкан бо чыгы байдалы амын чылын болуу-рас арта ол.

Устуде кыска чүүлдерин чугаалап олурган, эртелеп-диг начальниги хоранааш-кын чуртукан черлерге бичи ажил-тодлу, мал-маганын, аргалы-ла болза мыаар чокушадатаанын сатылдыр-ган, бо ажил кожуунда моон-даа сонгар дүрген-биле уламчыларын ычан айт-каа чүе.

Динсей ООРЖАК.

Юристин сеткил дүвүрээшкени

ЭҢ-НЕ ААР БОЛГАШ ОНЗА АЙЫЛДЫГ ҮҮЛГЕДИТ

Чылдагаанары чүдөл дээрин билип алары артык эвес.

Кижиниң амы-тыныга болган кадыкшылыгы удуз кем-херек үлгүлөдүшкенин Россия Федера-циязының чаа Кеземче кодекстиниң онзагы кезе-ниң VII бөлүгүн 16 эгезинде, оон 105 чүүлүнде айткан. 1997 чылдың бирги чартында Тыва Респу-бликаның дивисеэринге болгулаан дериң өлүрү-чү херектерин анализин кылган, ыныг үлгүлөдү-лөрин болуп турар чылдагаанары чүдөл дээрин хамаатыларын билип алары чүгү-дө ден санаар мен.

80 чылдарың төнчүзүңгө чедир прокуратура органи-зация кирип турган били-риншиктерин, хоумдалар-нык хой нуруузу мал ору-нуң аны өскө кидиге этте-кенниң, өрө-пире негепке-линиң дугайында болуп тур-ган. А сөөгү чылдарда, алаанга 1993 чылдан эгез-лөөн, бо чылга чедир көзүп турар хоумдаларың, били-риншиктерин 70—75 хуу-зу когаран, кагыдаан, ажил-шүгүлүг кижилерин, билириниң билириң болуп турар. Респектуратразының чүгө истеле эртелегилерин шуптуу-биле бо чылдыг бир-ги чартында 475 ыныг билириниң кириштерин сайга-тыр көөр ужура таварышкан бис. Ол билириниң кири-штерин кол нуруузу ногаара кижилерин дарааның чажы, ажил-шүгү, мы-сымы-биле холуп бичиң каан болду.

Оларны ажил-тоду, дериң-терели өлүктөн дугуйында билип калып, кыдым, өлү-рүчү чамдык херектер эт-көн дериң, арагааның бай-далыг болган-биле хой-башкы кижиниң сөөгү чоп-тинер, дыка-ла хоумдалар болгулардыр, прокурату-ра организация хой чылдар дүргүзүндө ажилдап келген-даа болуу-рас, дээрин ол-дур-гун. Өлүрүчү херектерин илередиң талазы-биле истек-чилерин ажалы чыл келген түдүм-на көвүдөп турар. Ын-чаага акша-хоренгизин, кы-вар-чаар материалларын чедиппез-биле чергелештир чамдык аар кем-херектерия билин истелгизин хуусааы узуп турар анаар.

Россия Федерациязының 1997 чылдың январь 1-де соңгаар күптүг болуп эгез-лөөн чаа Кеземче кодекси-ниң негелдери өлүрүчү кем-херектерге хамаарышкан мурунда турган Кеземче кеземчинден ыракта шы-гыраан. Чинээ, өлүрүчү үлгүлөдүлгелери аар байдалдар кылдыр кылганарын Кеземчинде эриң кодекси-яга суугаар 8-тен 15 чыл чеди-р хуусаала хосталганын казын негедери азы оон аартаан-да, болган өлүрер кылдыр шийдери көрдүгүн турган болза, Кеземчинде амыг чыл кодексиниз суугаар 20 чыл чедир хуусаала хосталганын казыры азы болган өлүрер кылдыр азы бүгү назынында хосталганы казын шийдери көрдүгүн.

Оларны аразында 16-дан 29 харга чедир өлүр-көчөр—30 хуу, бичи, чаш-тар—1,5 хуу. Өлүрүкөчөрүң 93,2 хуузу таптыгы кыжы-лар-биле кады арагалааш, эвирип өлүрткөн. Өлүрүчү херектерин 85 хуузуңд чылдагаанары барык чоң, чыгып алган, бөлүү-биле арагалаашкының ур-жуунда болган. Каян, кама чыгып турарың дээр, куду болганда, орунчуктулар болган аны-бүрү байырлар-дар үезинде.

Өлүрүчү үлгүлөдүлгелерин хой нуру

«ШЫН» — ТЕЛЕКОРҮКЧҮЛЕРГЕ

Понедельник

АВГУСТ 4
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ. БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
10.00 Хуулаазыннар шөлү.
10.55 Бут бөмбүүн дуга-
сында допчулаа.
11.30 Аялганы тып көрөм.
12.00—12.10 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Мээң азырал улум», м/с.
15.45 «Марафон-15», м/с.
16.05 Сылдыстар шагы.
16.40 «Гарри — хар кижиги», т/с.
17.05 Он алды харга чедир болгаш оон-даа өрү назылыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.20 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
19.10 СОЛУН КИЖИЛЕР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА ШАГЫ.

17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.20 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
19.10 СОЛУН КИЖИЛЕР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА ШАГЫ.
19.35 Аялганы тып көрөм.
20.00 «Анын чажырып алаан кижиги», м/с.
20.45 Тамчыктыг удунар, чаштар.
21.00 УЕ.
21.40 «Полтергейст-2», т/с.
22.30 Театр + ТВ.
23.20 Бут бөмбүүн дуга-сында допчулаа.
23.55 «Планисти бооланар», уран-чечен фильм.
01.30—01.55 МЕДЭЭЛЕР.

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.30 Болуну көрдөн.
8.40 Православ шажын календары.
8.45 «Шекспирада», мульт-сериал (Россия — Вели-кобритания).
9.15 Боду режиссер.
9.45 «Санта-Барбара», т/с.
10.35 Телесалыг.
10.50 Амьдыралдың омур-кезиги.
11.15 Аниматика.
11.40 Ретро-шлягер.
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.20 «Хей билдинмес кижилер-биле кем-херек үүлгедикчикини», уран-чечен фильм.
13.35 Чинк атлетика, деле-гей чемпионнады.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.16 Телесалыг.
15.25 «ТИ-маркет» көргүзөр.
15.30 Кызыгаар чок бут бөмбүү.
16.00 «Чалы шаавыстын халыны», барымдаалыг сериал.
16.35 Уругларга медээлер.
16.45 Лукоморье.
17.10 Болуну көрдөн.
17.20 Мультфильмдер.
«ТЫВА» канал
17.45 Уругларга — фильм.
18.50 Сайзана.
19.05 МЕДЭЭЛЕР.
19.15 Марш-бросок.
19.30 ТЫВА ЧЕРДЕ.
19.50 Коллаж.

«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
21.10 Барааннары — почта дамчыштыр.
21.15 «Проект-арсенал» көргүзөр.
21.25 «Шыпшың бажың», м/с.
22.10 Дежурный кезек.
22.40 Концерт.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 Шин артистери ырла-жыр.
01.00 «Кострома», м/ф.
01.10 Барааннары — почта дамчыштыр.
01.20—02.52 Чинк атлетика, делегей чемпионнады.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
13.15 «Нью-Йорктун поли-циясы», т/с.
14.15 Телеюан.
14.45 Кинолар дугайында медээлер.
17.00 «Дээрги истекчи», т/с.
12-ги, соолгу сериязы — «Херечини өчүктөөн».
16.00 БӨГҮН ХҮНДУС.

«РОССИЯ» канал
13.15 «Нью-Йорктун поли-циясы», т/с.
14.15 Телеюан.
14.45 Кинолар дугайында медээлер.
17.00 «Дээрги истекчи», т/с.
12-ги, соолгу сериязы — «Херечини өчүктөөн».
16.00 БӨГҮН ХҮНДУС.

«РОССИЯ» канал
17.45 Чинк атлетика, деле-гей чемпионнады.

19.00 «Санта-Барбара», т/с.
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
20.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
20.10 «Ак-көк ыяш», т/с.
21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен — камгалакчы-зы мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Бут бөмбүү» клуб.
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Дөрт аякчы», уран-чечен фильм (АКШ).
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Араң ыяш» 4-кү, соол-гу сериязы (АКШ).
03.40 МЕДЭЭЛЕР.
04.10—04.55 «Дина Велли», барымдаалыг фильмин баштайгы көргүзүү.

Вторник

АВГУСТ 5
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ. БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
10.00 «Анын чажырып ала-ан кижиги».
10.40 Каткы-хөг панорамазы.
11.25 Хуу библиотега.
11.35 Аялганы тып көрөм.
12.00—12.10 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Мээң азырал улум», м/с.
15.45 «Хөгжүт КВАмания» кварбете.
15.55 Мультитролли.
16.15 Хуулаазыннар азы Синема.
16.40 «Гарри — хар кижиги», т/с.
17.05 Он алды харга чедир болгаш оон-даа өрү назылыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.20 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
19.10 СОЛУН КИЖИЛЕР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА ШАГЫ.

15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Мээң азырал улум», м/с.
15.45 «Хөгжүт КВАмания» кварбете.
15.55 Мультитролли.
16.15 Хуулаазыннар азы Синема.
16.40 «Гарри — хар кижиги», т/с.
17.05 Он алды харга чедир болгаш оон-даа өрү назылыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.20 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
19.10 СОЛУН КИЖИЛЕР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА ШАГЫ.

сериал (Россия — Вели-кобритания).
9.40 Орус караоке.
10.15 «Санта-Барбара», т/с.
11.10 Телесалыг.
11.25 Судал.
12.00—12.20 МЕДЭЭЛЕР.
14.15 Сергей Лемешев.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 Телесалыг.
15.25 «ТИ-маркет» көргүзөр.
15.35 «Арага ишпес бора-хитил», м/ф.
15.55 «Чалы шаавыстын халыны», барымдаалыг сериал.
16.20 Уругларга медээлер.
16.30 Лукоморье.

16.55 Болуну көрдөн.
17.05 Чинк атлетика, деле-гей чемпионнады.
«ТЫВА» канал
18.10 Уругларга — фильм.
19.00 МЕДЭЭЛЕР.
19.10 Дерги садыглары.
19.25 Ажы-биле.
19.40 МЕДЭЭЛЕР.
19.50 Коллаж.
«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.25 Кежэкини мендизи.
21.10 Чөптүг чоруктун уези.
21.40 Онуун оюну.
22.35 Хуу коллекция.
23.35 «Амения», улуг ки-жилерге мультфильм.

00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 «Ийи ужуражылга», Булга Окулдава.
01.20—02.52 Чинк атлетика, делегей чемпионнады.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
13.15 «Нью-Йорктун поли-циясы», т/с.
14.15 Телеюан.
14.45 Кинолар дугайында медээлер.
17.00 «Дээрги истекчи», т/с.
12-ги, соолгу сериязы — «Херечини өчүктөөн».
16.00 БӨГҮН ХҮНДУС.

16.20 Орус улустун чогаа-дылгазы.
16.50 «Напитан Врунгель-дин ужураалдары», мульт-фильм, 2-ти сериязы.
17.00 «Ужар чуулдун төөгү-зү», барымдаалыг фильм.
«РОССИЯ» канал
18.10 Судал.
18.40 Барааннары — почта дамчыштыр.
16.45 «Херэжкен кижиниң амьдыралынан бир хун», т/с.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
20.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
20.10 «Ак-көк ыяш», т/с.

21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен — камгалакчы-зы мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Сезам кудумчу», т/с (АКШ).
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Дөрт аякчы», уран-чечен фильм (АКШ).
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Эр-лаа, кыс-лаа эвес», т/с (АКШ).
03.40 МЕДЭЭЛЕР.
04.10—06.00 Улуг кижилер-ге кино. «Спландор» (Ита-лия — Франция).

Среда

АВГУСТ 6
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ. БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
10.00 ТЕМА.
10.40 Дирг амытаннар ай-маа.
11.20 Хуу библиотега.
11.30 Аялганы тып көрөм.
12.00—12.10 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Мээң азырал улум», м/с.
15.45 Каткы болгаш К°. «Дом-соль».
16.15 Диргилдин кыйгызы.
16.40 «Гарри — хар кижиги», т/с.
17.05 Он алды харга чедир болгаш оон-даа өрү назылыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.20 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
19.00 СОЛУН КИЖИЛЕР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА ШАГЫ.
20.05 «Чидиргенин дилеп

тывар дээш...»
20.45 Тамчыктыг удунар, чаштар.
21.00 УЕ.
21.40 «...Шолазы-биле «Арастан дээр», уран-чечен фильм.
23.15 Сылдыстыг чаттыг.
00.00—00.15 МЕДЭЭЛЕР.
ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.
8.35 Лукоморье.
9.00 Болуну көрдөн.
9.10 Православ шажын календары.
9.15 «Шекспирада», м/с.
9.40 Л-клуб.

10.15 «Санта-Барбара», т/с.
11.10 Телесалыг.
11.25 Чаа бешки дугуй.
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.20 «Хей билдинмес кижилер-биле кем-херек үүлгедикчикини», т/с.
13.25 Парламентарий.
13.55 Ретро-шлягер.
14.15 «Белла». Б. Ахмаду-линаның чогаадыкчы ажы-лыгы дугайында фильм.
14.45 Нолуха.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 Телесалыг.
15.25 «ТИ-маркет» көргүзөр.
15.35 «Чичикотун аян-чор-ув, Ноздрев», м/ф.
15.55 «Чалы шаавыстын халыны», барымдаалыг

сериал.
16.20 Уругларга медээлер.
16.30 Лукоморье.
16.55 Болуну көрдөн.
17.05 Чинк атлетика, деле-гей чемпионнады.
18.10 Чаа бешки дугуй.
«ТЫВА» канал
18.40 Мультфильм.
18.50 МЕДЭЭЛЕР.
19.00 Экономиктиг айты-рыглар.
19.20 Президентиниң ажыл-дар чегини.
19.40 МЕДЭЭЛЕР.
19.50 Коллаж.
«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.25 Кежэкини мендизи.
21.10 Театр болгаш көркүчү.

21.54 Улуг кижилерге мультфильм.
22.25 «Кижилерниң өжүңгө», уран-чечен фильм (АКШ).
00.05 «Обломов» кафе.
01.20—02.52 Чинк атлетика, делегей чемпионнады.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
13.15 «Нью-Йорктун поли-циясы», т/с.
14.15 «Сезам кудумчу», т/с.
14.45 Кинолар дугайында медээлер.
15.00 Херэжкенер дугайында сериал. «Тереза Ум-бер», 1-ти сериязы (Фран-ция).
16.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
16.20 Телеюан.
16.50 «Напитан Врунгель-дин ужураалдары», мульт-фильм.
17.00 «Кыска төөгү», барым-даалыг сериал. «Россия».
Утундурган чылдар деп бөлүктөн.
«РОССИЯ» канал
18.40 Барааннары — поч-та дамчыштыр.
18.45 «Проект-арсенал» көр-гүзөр.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
20.00 БӨГҮН ХҮНДУС.

16.20 Орус улустун чогаа-дылгазы.
16.50 «Напитан Врунгель-дин ужураалдары», мульт-фильм, 2-ти сериязы.
17.00 «Ужар чуулдун төөгү-зү», барымдаалыг фильм.
«РОССИЯ» канал
18.10 Судал.
18.40 Барааннары — почта дамчыштыр.
16.45 «Херэжкен кижиниң амьдыралынан бир хун», т/с.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
20.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
20.10 «Ак-көк ыяш», т/с.

21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен — камгалакчы-зы мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Сезам кудумчу», т/с (АКШ).
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Дөрт аякчы», уран-чечен фильм (АКШ).
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Эр-лаа, кыс-лаа эвес», т/с. 2-ти сериязы (АКШ).
03.40 МЕДЭЭЛЕР.
04.10—05.50 Улуг кижилер-ге кино. «Джон Леннон» деп билип алынар.

Четверг

АВГУСТ 7
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ. БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
10.00 «Чидиргенин дилеп тывар дээш».
10.40 Аян-чорукчулар клубу.
11.30 Хуу библиотега.
11.40 Смак.
12.00—12.10 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Мээң азырал улум», м/с.
15.45 Хуну долгандыр.
16.10 Лего-го.
16.40 «Гарри — хар кижиги», т/с.
17.05 Он алды харга чедир болгаш оон-даа өрү назылыларга.
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.20 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
19.10 СОЛУН КИЖИЛЕР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА ШАГЫ.
19.35 Джентльмен-шоу.
20.05 «Мээң өг-бүлөм».
20.45 Тамчыктыг удунар, чаштар.

21.00 УЕ.
21.40 «Фантоци», уран-чечен фильм.
23.25 Ийи-шидлер.
00.00—00.15 МЕДЭЭЛЕР.
ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.
8.35 Лукоморье.
9.00 Болуну көрдөн.
9.10 Православ шажын календары.
9.15 «Шекспирада», м/с.
9.40 Л-клуб.

11.45 Ретро-шлягер.
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.25 «Хей билдинмес кижилер-биле кем-херек үүлгедикчикини», уран-чечен фильм.
13.35 Россияның алдын кар-тазы.
14.00 Төңчү чок аян-чорук.
14.30 Чүс чылдың бүдү-зүндө.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 Телесалыг.
15.25 «ТИ-маркет» көргү-зөр.
15.35 Язы-бүрү чугаалар хөктүрер чылдактар.
16.05 «Чалы шаавыстын халыны», барымдаалыг сериал.

16.35 Уругларга медээлер.
16.45 Лукоморье.
17.10 Болуну көрдөн.
17.20 «Алдынкар каан ха-бактар», м/ф.
17.35 Чоо кырында кижиги.
18.00 Барааннары — поч-та дамчыштыр.
18.05 «Проект-арсенал» көр-гүзөр.
«ТЫВА» канал
18.15 Шулуңтер кыдыраа-жындан. Зоя Донгак.
18.30 МЕДЭЭЛЕР.
18.40 Хөгжүмүг делегейде.
19.15 Делегейни V Убсанур симпозиумундан ламчы-лыга.
19.35 МЕДЭЭЛЕР.

19.45 Коллаж.
«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.25 Кежэкини мендизи.
21.20 Чинк атлетика, деле-гей чемпионнады.
22.40 Барааннары — поч-та дамчыштыр.
22.50 «Ка-ка-ду», уран-чечен фильм.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.35 Алам аблогу.
01.20—02.52 Чинк атлетика, делегей чемпионнады.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
13.15 «Нью-Йорктун поли-циясы», т/с.
14.15 «Сезам кудумчу», т/с.
14.45 Кинолар дугайында медээлер.
15.00 Херэжкенер дугайында сериал. «Тереза Ум-бер», 1-ти сериязы (Фран-ция).
16.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
16.20 Телеюан.
16.50 «Напитан Врунгель-дин ужураалдары», мульт-фильм.
17.00 «Кыска төөгү», барым-даалыг сериал. «Рос-сия».
Утундурган чылдар деп бөлүктөн.
«РОССИЯ» канал
18.15 Бисте чогуу кымнар бис?.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
20.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
20.10 «Ак-көк ыяш», т/с.

14.45 Кинолар дугайында медээлер.
15.00 «Тереза Умбер», т/с. 2-ти сериязы.
16.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
16.20 Чаштарын чугаалары.
16.50 «Напитан Врунгель-дин ужураалдары», мультфильм.
17.00 «Россия космоста», барымдаалыг сериал. «Рос-сия».
Утундурган чылдар деп бөлүктөн.
«РОССИЯ» канал
18.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
18.15 Бисте чогуу кымнар бис?.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
20.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
20.10 «Ак-көк ыяш», т/с.

21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен — камгалакчы-зы мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Сезам кудумчу», т/с (АКШ).
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Дөрт аякчы», уран-чечен фильм (АКШ).
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Эр-лаа, кыс-лаа эвес», т/с. 3-кү сериязы (АКШ).
03.40 МЕДЭЭЛЕР.
04.10—05.50 Улуг кижилер-ге кино. «Сатрикон Фел-лини» (Италия — Франция).

Пятница

АВГУСТ 8
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ. БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
10.05 «Мээң өг-бүлөм».
10.45 Дегерези бажында бар-да.
11.20 Хуу библиотега.
11.25 Ойна-ла, гармонь.
12.00—12.10 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Өгбелериниң кыйгы-зы», уран-чечен фильм.
17.05 «50х50».
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.20 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
19.15 КИЖИ БОЛГАШ ХООЙЛУ.
19.45 Хуулаазыннар шөлү.
20.45 Тамчыктыг удунар, чаштар.
21.00 УЕ.
21.40 «Дорт-ла мурнуу чүк-чө», т/с.
22.35 Көрүш.

23.20 Дүнеки кинозал. «Аме-рикага кылдыган».
01.10—01.35 МЕДЭЭЛЕР.
ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.
8.35 Лукоморье.
9.00 Болуну көрдөн.
9.10 Православ шажын календары.
9.15 «Шекспирада», м/ф.
9.45 Анилла.
10.25 «Санта-Барбара», т/с.
11.25 Кижилер, акшалар, амьдырал.
11.55 Шимчeves хөреңги са-лы.
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.20 «Хей билдинмес ки-жилер-биле кемниг херек үүлгедикчикини», уран-чечен фильм, 7-ти серия-зы.
13.45 Саратов губерниязы 200 чыл оюн демдеглээр.
14.15 Чөптүг чоруктун уези.
14.45 «Кызыл дөптөр».
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.25 Телесалыг.
15.35 «Чалы шаавыстын халыны», барымдаалыг сериал.
16.00 Уругларга медээлер.
16.10 Лукоморье.
16.35 Болуну көрдөн.
16.45 «Орус орук» 2-ти кезээ.
«ТЫВА» канал
17.10 Уругларга фильм.

11.45 Ретро-шлягер.
12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.25 «Хей билдинмес кижилер-биле кем-херек үүлгедикчикини», уран-чечен фильм.
13.35 Россияның алдын кар-тазы.
14.00 Төңчү чок аян-чорук.
14.30 Чүс чылдың бүдү-зүндө.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.15 Телесалыг.
15.25 «ТИ-маркет» көргү-зөр.
15.35 Язы-бүрү чугаалар хөктүрер чылдактар.
16.05 «Чалы шаавыстын халыны», барымдаалыг сериал.

16.35 Уругларга медээлер.
16.45 Лукоморье.
17.10 Болуну көрдөн.
17.20 «Алдынкар каан ха-бактар», м/ф.
17.35 Чоо кырында кижиги.
18.00 Барааннары — поч-та дамчыштыр.
18.05 «Проект-арсенал» көр-гүзөр.
«ТЫВА» канал
18.15 Шулуңтер кыдыраа-жындан. Зоя Донгак.
18.30 МЕДЭЭЛЕР.
18.40 Хөгжүмүг делегейде.
19.15 Делегейни V Убсанур симпозиумундан ламчы-лыга.
19.35 МЕДЭЭЛЕР.

19.45 Коллаж.
«РОССИЯ» канал
20.00 МЕДЭЭЛЕР.
20.25 Кежэкини мендизи.
21.20 Чинк атлетика, деле-гей чемпионнады.
22.40 Барааннары — поч-та дамчыштыр.
22.50 «Ка-ка-ду», уран-чечен фильм.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.35 Алам аблогу.
01.20—02.52 Чинк атлетика, делегей чемпионнады.
УШКУ ПРОГРАММА
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
10.00, 13.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
13.15 «Нью-Йорктун поли-циясы», т/с.
14.15 «Сезам кудумчу», т/с.
14.45 Кинолар дугайында медээлер.
15.00 «Тереза Умбер», т/с. 3-кү сериязы.
16.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
16.20 Чаштарын чугаалары.
16.50 «Напитан Врунгель-дин ужураалдары», мультфильм.
17.00 «Россия космоста», барымдаалыг сериал. «Рос-сия».
Утундурган чылдар деп бөлүктөн.
«РОССИЯ» канал
18.15 Бисте чогуу кымнар бис?.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
20.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
20.10 «Ак-көк ыяш», т/с.

14.45 Кинолар дугайында медээлер.
15.00 «Тереза Умбер», т/с. 2-ти сериязы.
16.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
16.20 Чаштарын чугаалары.
16.50 «Напитан Врунгель-дин ужураалдары», мультфильм.
17.00 «Россия космоста», барымдаалыг сериал. «Рос-сия».
Утундурган чылдар деп бөлүктөн.
«РОССИЯ» канал
18.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
18.15 Бисте чогуу кымнар бис?.
19.00 «Санта-Барбара», т/с.
ХАМААРЫШПАС ТВ канал
20.00 БӨГҮН ХҮНДУС.
20.10 «Ак-көк ыяш», т/с.

21.00 Дистанция 60.
22.00 Криминал.
22.05 «Мен — камгалакчы-зы мен».
22.15 Курлавыр.
22.30 «Сезам кудумчу», т/с (АКШ).
23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
23.40 «Дөрт аякчы», уран-чечен фильм (АКШ).
02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ.
02.45 «Эр-лаа, кыс-лаа эвес», т/с. 4-кү, соолгу сериязы.
03.40 МЕДЭЭЛЕР.
04.10—05.40 «Уш дугаар чегелден тура халышкан-нар», уран-чечен фильм (АКШ).

Суббота

АВГУСТ 9
БИРГИ ПРОГРАММА
РНТ. БИРГИ канал
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.
9.15 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
10.05 «Мээң өг-бүлөм».
10.45 Дегерези бажында бар-да.
11.20 Хуу библиотега.
11.25 Ойна-ла, гармонь.
12.00—12.10 МЕДЭЭЛЕР.
15.00 МЕДЭЭЛЕР.
15.20 «Өгбелериниң кыйгы-зы», уран-чечен фильм.
17.05 «50х50».
17.30 Делегейни дескиндир.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.20 «Судьба деп аттыг кыс», сериал.
19.15 КИЖИ БОЛГАШ ХООЙЛУ.
19.45 Хуулаазыннар шөлү.
20.45 Тамчыктыг удунар, чаштар.
21.00 УЕ.
21.40 «Д